

Múzeumszervező közösség egy kisváros példáján

Dombóvár helytörténeti múzeuma és társadalmi háttere

Ezidőtájt már egyre világosabban látszanak a kultusztárca közgyűjteményi főosztályának fél évtizeddel ezelőtt megindított szakmai szemléletváltoztató kezdeményezései. Azok az intézményi megújulásokban megtestesülő sikerek (s persze gyengéi) is, amelyek nyomán - akár kényszertől vezetettve, de - mozgásba lendült itthon múzeumi élet. Ennek keretében, s van, hogy már eredményeként olyan működési formák, módszerek és tartalmak is előtérbe kerülhettek, amelyek korábban a naiv, dilettáns, ezért elhalásra ítéltetett szalmaláng-igyekezet, egyéni ambíciók hullámvásának voltak kitéve, vagy - mert az állami fenntartók bővületében elhittük: - csak a 100 - 140 évvel ezelőtti nagy múzeum - gründolások legendáriumában szerepeltek.

Jól tudjuk: a központi és főleg fővároson kívüli kis- és nagymúzeumok tapasztalatain s megújulni szándékozó igyekezetén alapuló új szakmai stratégia erjesztő (nem bomlasztó!) hatását nagy ellenállás fogadta az érintettek széles körében; az életfogytig gyűjteményébe zárkozó múzeum-örtől a programjainak és ötlet-csapásainak önállóságát féltő népművelő-virtuózon át a - tisztelet a ritka kivételnek: - a politikummal egyre inkább átítatódott, a fenntartó szél- és észjárásától dúlt igazgatói szélig egyaránt. Hangsúlyozom: tisztelet az egyre inkább szaporodó kivételt jelentő kiváló múzeumi szakembereknek!

A valójában még csak stratégia-alkotó, kezdeti időszak elején, 2000 őszétől jelent meg egy kivételes múzeum-alapítói és működtetői kísérlet, amely (immár kellő elfogultsággal mondhatom) talán joggal a „dombóvári példa” nevet viselheti. A házigazda megyei múzeumi szervezet jelen lévő tagjai nálamnál jobban emlékezhetnek - már csak a bizonyos kívülállás, de érintettség miatt is - erre a sajátos /első látásra, mondjuk így / „ön- és közveszélyes” kísérletre, amellyel az akkor 18 esztendő s múltra visszatekintő Városszépítő és Városvédő Egyesület múzeum-alapításba fogott. Pontosabban: önálló múzeum épület létrehozására és fenntartására szövetkezett a dombóvári polgárok egy elszánt közössége, hiszen gyűjteménye ismét egyre jobban gyarapodott a helyi, nagymultú Gimnáziumban, Tolna megye első, 1976-ban nyílt iskola (nem iskolai-, vagy szertári) múzeumában. A gyűjtemény első - a folyamatosan és szakszerűen vezetett, házi nyilvántartásban szereplő - „régiség tárgyai” még az 1930-as évek Esterházy Gimnáziuma féltett kincsei: bronzkori cserepek, töredékek s a késő római kor itt-ott felbukkanó apró ezüst- vagy kommersz császárképmásokkal díszített pénzei között szerepeltek. Már amit a művelődő diákság vagy a tanári kar innen-onnan (korántsem biztos, hogy helyből) megörökölt s büszkén elhelyezett a maturálást vagy a nyugdíjazást

követően. A 2001 nyaráig, tehát pont negyed századig egy szűk iskolai pince-teremben elhelyezett vegyes (régészeti, történeti, numizmatikai s néprajzi) gyűjteményi anyag mindvégig nagy becsben állott és áll a helyiek s főként „a” Gimnáziumba jártak és évente egyszer azt kívülről is felkeresők, a nosztalgiával emlékezők körében. A dombóvári hétköznapi mai asszonya és emberének emlékezetében, de a helyi és távolra vetődött, sőt a múzeumi pályára került néhány elszármazott körében egyaránt bevéődtek a tárgyak képei.

Hogy így legyen, arról a Gyűjteményt szervező – gyarapító – gazdagító, és a múzeum alapításában személyesen is múlhatatlan érdemeket szerzett, ám sajnos immár három éve végleg eltávozott Dr. Szőke Sándor tanár, helytörténész-kutató tette a legtöbbet.

Az ő s néhány pedagógus társa kezdeményezésére alakult meg 1984 végén a Városszépítő és Városvédő Egyesület, amely 23 tagja révén, miként ma is tulajdonképpen (több száz szimpatizánssal egyetemben) lefedte s lefedi a Tolna megye dél-nyugati sarkában lévő kisváros társadalmát, annak jellegzetes csoportjait. A helyi értelmiség mellett számos vasúti potentát, nyomdász, iparos, vállalkozó, kézműves alkotó vett részt a főleg épített, tárgyi örökség védelmére, feltárására s ápolására, valamint az ezeket egybe foglaló publikációk megjelentetésére szerveződött közösség munkájában. Városmonográfia, intézmény-történeti tanulmányok, valamint alkalmi kiállítások létrehozása mellett, már a rendszerváltást megelőzően szisztematikus adatgyűjtést folytattak a később emléktáblával jelölt Hősök emlékművéhez. A sajátos módon egyre gazdátlanabbá váló sírjelek javát pedig egy, a helyi temető elkülönített, maguk parkosította részén egy önálló sírkertben helyezték el, amely 4-5 évente újabb egységekkel gazdagodik, legutóbb 2007. november 1-jén voltunk ennek több százán együtt érző részesei. Takács Istvánné, hivatalosan ugyan nyugalomba vonult, de továbbra is aktív történelem szakos tanár, jelenleg az egyesület elnökének vezetésével folyik ez az ún. Sírkert-projekt, amely jelenleg a veszélyeztetett állapotba került Stáció szakszerű restauráltatását, folyamatos megújítását, valamint a dombóvári temetők képes-könyvét és internetes barangoló változatát hivatott megalkotni. Illés János uradalmi gépész (1870 – 1931), Illyés Gyula édesapjának síremlékét a napokban újította meg (most már büszkén mondhatom többes számban is!) egyesületünk, s bízta a nyilvánosság előtt a költő nevét viselő gimnázium tanulóinak további gondjaira azt. És így tovább...

A jó emlékezetű Szőke Sándor tanár úr és társai 2000-ben sikerrel aspiráltak a város és kistérsége fejlesztésén fáradozó szakértők és a képviselőtestület által benyújtott pályázat nyomán megújuló volt, úgynevezett főszolgabírói kiskastély épületére, pontosabban a nagyközönség elé kívánczó gyűjtemény elhelyezésére. 2001 szeptember 22-én, a Kulturális Örökség Napok helyi ünnepségének keretében Dr. Gál Attila régész, a Tolna Megyei

Múzeumok igazgatója avatta a Dombóvári Helytörténeti Gyűjteményt. Miként arra az Egyesület – alapszabályának módosításával egybehangozva – nyilvánosan is egyfajta társadalmi szerződést kezdeményezett a helyi önkormányzat felé, ennek szellemében a civil szervezet tagsága továbbra is részt vállalt s kért a gyűjtemény-múzeum csinosításában és működtetésében, anyagának (néha túlzottan is lelkes) gyarapításában. 2003 őszén Gál Attila mellé egy másik „keresztstülő” neve is bekerült a dombóvári annalesekbe: Holport Ágnes személyében a NKÖM hivatalos működési engedélyt küldött és adott át a már egészében muzeális intézményként szolgáló épület kezelőinek. Egy évvel később a volt kiskastély, úri lak pincéjében a közeli Alsóhetény késő római kori emlékeit helyezte el (le tétbe) az ásató Magyar Nemzeti Múzeum, míg egy másik temperált helyiségben Óri Nándor építómester 1400 darabot számláló bélyeges téglagyűjteményének különlegességei kaptak helyet. A jelenleg pályázati elbírálás alatt álló, felújításra váró nyomdatörténeti egységünk ekkor gazdagodott a korai privatizációból mentett ritka s működőképes Liberty-sajtóval. Magam is büszkén mondhatom, nagyszerű érzés, amikor – immár hagyomány szerint – a város szívében, rendezett parkban álló múzeumépület udvarán rendezett dramatikus játék során – maguk az ünneplő városlakók is együtt – olvassák a március 15. szellemében fogant klasszikus sorokat: egy rég elmúlt forradalom mégiscsak igaz dokumentumait, amelyek nem sokkal ezelőtt a múzeum gépén nyomattak.

Kedves Hallgatóim!

Változtatni, alakítani, formálni és még jobbra tenni csak azt lehet, aminek alapja, régiek jó szavával: fundusa van. Így vagyok, vagyunk Dombóváron is, avval az épülettel, amelynek határozatlan idejű kezelője a Városszépítő és Városvédő Egyesület, s amely civil szervezet – apró válsága és megingása ellenére is – az elmúlt év tavaszán úgy döntött, megújuló arculatot, szakmai fázont kíván adni múzeum - fejlesztési törekvéseinek. Ehhez egyfelől a Wosinszky Mór Múzeum szakemberének, Dr. Balázs - Kovács Sándor kollegának fáradozása révén elkészült szabályos leltárkönyvi alap kellett, másfelől a városi képviselőtestület tagjainak további pártolása és bizalma, amellyel az éves költségvetésből, valamint más civil forrásokból sikerült stabil fedezetet biztosítani addig is. A közérdekű feladatellátás ez évre szóló irányzataiban – a hányadik szűk esztendő ellenére is! – viszont immár határozottan megfogalmazott kölcsönös igényként vetődött fel egy múzeológus szakember foglalkoztatása, valamint evvel párhuzamosan a muzeális gyűjtemény rendszeres látogathatóvá és pedagógiai s közművelődési célú hozzáféréseinek biztosítása. A sajtóosságokból adódóan a múlt év vége felé tartott közgyűlésén a DVVE tagsága döntött a múzeológus vezető személyéről s

kinevezéséről, amit ez év elején a városi képviselőtestület jóváhagyott. (Tehát: nem fordítva és formálisan működött a tagsági szavazógép!) Egy több évre szóló fejlesztési program, múzeumi stratégia készült el, amely – természetesen menet közben - bővül, gazdagodik, s ahol kell, az élet követelményei szerint, de kiszámíthatóan módosul. Megkezdődött a gyűjteményi egységek revíziója és műtárgyvédelmi állapot-felmérése, a kiállító-helyiségek célirányos átalakítása és technikai eszközpark fejlesztése. Az egyesület minden erejét latba vetve további munkatársat szerzöttetett a múzeumi munka minőségi fejlesztésére; a pécsi egyetemen végzett ifjú kolléga, Őri Gábor a fizikai munkától a grafikai feladatok végzéséig sok szerepkörben jeleskedik. Az év eleji hidegben is folyt, önkormányzati közmunkásokkal zajlott felújítás után március elsején nyitottunk s azóta már háromezer látogatót regisztráltunk,- (fölfelé) nem igen kozmetikázva a statisztikát. Szaktanári és intézményvezetői múzeumismereti fórumokat szerveztünk; beindult a Múzeumi Hímes Kör, a vendég-előadás sorozat. A fenntartó Egyesülettel vagy annak képviseletében részt veszünk a kezdeményezésünkkel is létrejött Művelődési Műhely munkájában és a Civil Tanácsban, szakmai konzultánsai vagyunk a város Integrált Városfejlesztési Stratégiája szakértői csoportjának. Első nyilvános bemutatkozásunk éppen néhány napja, a Múzeumok Majálisán volt; a fővárosi seregszemle két napján munkatársammal együtt tíz, egymást váltó egyesületi tag és eddig munkánkat csak kívülről mustráló helybéli segítette, teljesítette ki. A kistérségi társulás egyetértésével és vállalásában egy nagyszabású Közkincs pályázatot nyújtottunk be, tekintettel múzeumunk néprajzi és történeti anyagának forrásvidékére és közművelődési küldetésére. Április elejétől épületünkben lelhető fel a szintén kistérségi társulás által fenntartott Tourinform Iroda, valamint egy Kávézó, amely heti négy napon frissítőkkal és süteményekkel szolgálja a kíváncsi múzeum-kóstolgot. Pályázatokat írunk s hirdetünk meg, projekterveket készítünk és álmodunk. Ma, ideindulás előtt például a helyi együttműködőkkel együtt már a Múzeumok Éjszakáját álmodtuk, kezdtük tervezni. Számoljuk is izgatottan: hányat is (nem) alszunk addig? Pontosan egy hónap van addig, készül rá egyesületi tag, pártoló városlakó és önkéntesen dolgot vállaló városvezető. Mi is ez? Társadalmi önbecsülés, múzeum-szeretet. „Csupán” ennyi,- de nekünk a legnagyobb érzés!

dr. Kriston Vízi József

múzeumvezető, etnográfus

OKM szakértő, MOKK tanácsadó

Dombóvár

2008. május 21., TOLMÚT I., Simontornya